

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2025-05-30

Diarienummer N161-1135/25

Handläggare

Adela Hadziresic

Yasmin Andersson

Telefon: 031-365 00 00 (växel)

E-post: yasmin.andersson@funktionsstod.goteborg.se

Insatser utan individuell behovsprövning, villkor och dokumentationskrav i samband med att ny socialtjänstlag träder i kraft

Förslag till beslut

1. Nämnden för funktionsstöd beslutar att från och med den 1 juli 2025 tillhandahålla de insatser som anges i tjänsteutlåtandets bilaga 1 på det sätt som de ges i dag utan individuell behovsprövning.
2. Nämnden för funktionsstöd fastställer villkoren för insatserna i enlighet med tjänsteutlåtandets bilaga 1.
3. Nämnden för funktionsstöd beslutar att insatserna i avsnitt 1.3 i tjänsteutlåtandets bilaga 1 undantas från skyldigheten att dokumentera insatsen på individnivå.
4. Nämnden för funktionsstöd förklarar paragrafen omedelbart justerad.

Sammanfattning

Enligt den nya socialtjänstlagen ska socialtjänsten kunna ge insatser på nya sätt. Med ny socialtjänstlag får kommunerna och nämnderna möjlighet att besluta att en eller flera insatser ska ges utan individuell behovsprövning. Genom att tillhandahålla insatser till enskilda på ett enklare sätt är tanken att nå personer tidigare som har behov av stöd innan problem växer sig större och på så sätt motverka behov av mer omfattande insatser.

En förutsättning för att socialnämnden ska kunna tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning är att nämnden beslutar särskilt om vilka dessa insatser är. Nämnden ska även ta ställning till vilka eventuella villkor som ska gälla för deltagande i insatsen samt om det finns särskilda skäl att göra undantag på skyldigheten att dokumentera uppgifter som kan röja den enskildes identitet.

Insatser utan behovsprövning ska

- vara ett komplement till behovsprövande insatser. De insatser som föreslås tillhandahållas utan individuell behovsprövning anges i tjänsteutlåtandets bilaga 1
- omfattas av krav på dokumentation. I de fall det finns särskilda skäl att inte dokumentera uppgifter som kan röja den enskildes identitet ska det beröra alla som deltar i en viss insats. De insatser som föreslås undantas från dokumentationsskyldigheten på detta sätt anges i tjänsteutlåtandets bilaga 1, avsnitt 3.1

Nämnden behöver fatta beslut i dessa delar för att de i tjänsteutlåtandets bilaga 1 angivna insatserna ska kunna ges utan individuell behovsprövning från och med den 1 juli 2025.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Införandet av insatser utan individuell behovsprövning kan bidra till långsiktig kostnadseffektivitet för staden. Genom att erbjuda tidiga, lättillgängliga insatser förväntas behovet av mer omfattande, resurskrävande och kostsamma insatser minska över tid. Den förebyggande inriktningen innebär ett skifte i hur resurser används, där medel omfördelas från reaktiv till proaktiv verksamhet.

I ett kortare tidsperspektiv kan införandet innebära viss ökad resursåtgång, särskilt kopplat till kompetensutveckling, samordning och implementering av nya rutiner. Detta innefattar även dokumentationsskyldigheten, som med den nya lagstiftningen även omfattar insatser utan individuell behovsprövning, som kan innebära en ökning av personella resurser då dokumentationen kan tillkomma eller behöva utökas för vissa insatser som idag inte dokumenteras eller dokumenteras mycket avgränsat.

Sammantaget leder detta till ökade kostnader för kommunerna initialt. Vidare framgår att insatser utan individuell behovsprövning är en befogenhet och ska möjliggöra en effektivare resursanvändning. Regeringen har i budgetpropositionen för 2024 aviserat ekonomiskt stöd under 2024-2028 till kommunerna för den större omställningen till en långsiktigt hållbar socialtjänst, det vill säga en mer förebyggande och kunskapsbaserad socialtjänst.

Bedömning ur ekologisk dimension

Förvaltningen har inte funnit några särskilda aspekter på ärendet utifrån den ekologiska dimensionen.

Bedömning ur social dimension

Genom att tillhandahålla insatser till enskilda på ett enklare sätt är tanken att nå personer tidigare som har behov av stöd innan problem växer sig större och på så sätt motverka behov av mer omfattande insatser. Införandet av insatser utan individuell behovsprövning bedöms ha positiv påverkan på invånarnas sociala trygghet, delaktighet och tillit till samhällets institutioner. Genom att sänka trösklarna till stöd ges fler invånare, särskilt barn, unga, äldre och personer i utsatthet, möjlighet att ta del av insatser utan att behöva gå via formell ansökan och utredning.

Samverkan

Information lämnas på förvaltningsövergripande samverkansgrupps (FSG) möte den 14 maj 2025.

Bilaga

1. Insatser utan individuell behovsprövning

Ärendet

Nämnden ska utifrån den nya socialtjänstlagen som träder i kraft den 1 juli 2025 ta ställning till vilka insatser som ska erbjudas utan individuell behovsprövning. Nämnden ska även ta ställning till vilka eventuella villkor som ska gälla för deltagande i insatsen samt om det finns behov av att göra undantag på skyldigheten att dokumentera uppgifter som kan röja den enskildes identitet.

Beskrivning av ärendet

Insatser utan individuell behovsprövning

I den nya socialtjänstlagen ges möjlighet att tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning. En förutsättning för att nämnden ska kunna tillhandahålla insatser utan utredning och individbeslut är att nämnden beslutar särskilt om att dessa insatser ska gå att tillhandahålla utan individuell behovsprövning. Det gäller även insatser som tidigare tillhandahållits på detta sätt. Nämnden ska även ta ställning till vilka eventuella villkor som ska gälla för deltagande i insatsen samt om det finns behov av att göra undantag på kravet att dokumentera uppgifter som kan röja den enskildes identitet.

Genom att tillhandahålla insatser utan behovsprövning förenklas och sänks också trösklarna för enskilda att uppsöka och ta emot hjälp. Intentionen är att hjälpen ska vara tillgänglig när den enskilde vill ta del av den. Genom att nå invånare tidigt kan det även motverka till att mer omfattande insatser behövs.

De insatser för personliga behov som får tillhandahållas utan individuell behovsprövning kan vara allmänt inriktade insatser, som är öppna för alla, som individuellt inriktade insatser som är anpassade efter den enskildes behov. En insats kan riktas till en viss målgrupp eller ett specifikt problem. En utförare har skyldighet att informera om möjligheten att ansöka om behovsprövade insatser.

Insatser utan individuell behovsprövning får ges till unga mellan 15 och 18 år utan vårdnadshavares samtycke. För det krävs även att nämnden har övervägt och bedömt att insatsen är lämplig att erbjuda till den tänkta målgruppen på det sättet.

Villkor för insatsen

Om nämnden beslutar att erbjuda insatser utan individuell behovsprövning behöver nämnden ta ställning till vilka villkor som ska gälla för insatsen. Villkoren får dock inte medföra att kommuninvånarna behandlas olika, om det inte finns sakliga skäl som motiverar det. Nämnden måste utgå från objektiva grunder och saklig hänsyn när den tar ställning till vilka insatser som ska erbjudas och med vilka eventuella villkor.

Utföraren av insatsen ska kontrollera att villkoren för deltagande är uppfyllda. Detta gäller för både interna och externa utförare.

Den kontroll som utförs får inte innehålla några myndighetsutövande inslag. Utrymmet för att göra bedömningar utifrån de uppställda villkoren behöver därför vara mycket begränsade. I praktiken ska det enbart handla om en summarisk kontroll. Det är därför ett ansvar för nämnden att formulera tydliga villkor som är enkla för utförarna att kontrollera.

Undantag av insatser som inte får ges utan behovsprövning

Varje kommun beslutar självständigt vilka insatser som socialnämnden ska ge utan individuell behovsprövning men det finns undantag i den nya socialtjänstlagen gällande vilka insatser som inte får ges utan behovsprövning:

- Kontaktperson, kontaktfamilj eller kvalificerad kontaktperson
- Vård i familjehem
- Vård i LVM-hem (lag om vård av missbrukare i vissa fall)
- Vård i särskilda ungdomshem
- Vård av barn eller unga mellan 18 och 20 år i jourhem, stödboende, skyddat boende och andra hem för vård eller boende utöver LVM-hem och särskilda ungdomshem
- Bostad i ett boende för äldre personer eller för personer med funktionsnedsättning
- Vård i hem för viss annan heldygnsvård

Vuxna personer som har medföljande barn kommer inte heller kunna ta del av skyddat boende utan individuell behovsprövning.

Ekonomiskt bistånd går inte att tillhandahålla utan individuell behovsprövning.

Dokumentation vid genomförande av insats som ges utan individuell behovsprövning

I den nya socialtjänstlagen är huvudregeln att dokumentationsskyldighet föreligger både vid handläggning av ärenden samt vid genomförandet av insatser. Det innebär att i samband med genomförandet av insatser avser åtgärder, faktiska omständigheter och händelser av betydelse ska dokumenteras. Syftet med dokumentationsskyldigheten är att det är en förutsättning för att följa upp effekterna av olika insatser. I arbetet med att ta fram beprövad erfarenhet är det centralt att ha tillgång till ändamålsenlig dokumentation. Det är även av betydelse för att stärka den enskildes rättssäkerhet och för att möjliggöra effektiv tillsyn av verksamheten.

Vid rådgivning gäller inte dokumentationsskyldighet för uppgifter om enskildas förhållande. Sådana uppgifter är exempelvis namn, personnummer och/eller uppgifter om eventuellt stödbehov. Krav på dokumentation undantas inte för uppgifter som behövs för att följa upp eller kontrollera verksamheten.

För insatser som ges utan individuell behovsprövning får nämnden fatta beslut om att uppgifter som kan röja enskildas identitet inte ska dokumenteras vid genomförande av de insatserna om det finns särskilda skäl. Ett sådant beslut om undantag ska gälla alla som deltar i insatsen och inte i förhållande till enskilda individer. Det innebär att man inte kan göra undantag för enskilda individer som deltar i insatsen.

Vad som utgör särskilda skäl för undantag är kopplat till insatsens syfte och karaktär. Syftet med insatser utan individuell behovsprövning är ofta att öka tillgängligheten till socialtjänsten. Ett särskilt skäl kan, utifrån det, vara att bedömningen görs att enskilda avstår från att söka hjälp om de vet att det kommer att dokumenteras. Så kan det till exempel vara i ärenden om våld i nära relation, hedersproblematik, skadligt bruk eller

beroende och prostitution. För dessa utsatta grupper kan det då finnas behov att kunna delta anonymt i en insats. Vidare kan det även vara motiverat med ett undantag för dokumentation i genomförandet av insatser i form av öppna verksamheter, som mötesplatser eller träffpunkter där det inte är lämpligt eller behövligt att dokumentera uppgifter som kan kopplas till enskilda individer.

Insatser utan individuell behovsprövning till barn

I den nya socialtjänstlagen framgår att vårdnadshavarens samtycke ska krävas för att erbjuda insatser utan individuell behovsprövning till barn som inte har fyllt 15 år.

Om kommunen vill erbjuda insatser utan individuell behovsprövning till barn mellan 15 och 18 år, ska den överväga om insatsen är lämplig att erbjuda den tänkta målgruppen på det sättet.

Inventering av insatser i förvaltningen

Förvaltningen har som ett led i förberedelserna inför den nya lagstiftningen genomfört en inventering över vilka insatser som genomförs utan individuell behovsprövning i förvaltningen.

Från och med den 1 juli 2025 får dessa insatser ges utan individuell behovsprövning endast om nämnden för beslutar att de får tillhandahållas på detta vis. Av tjänsteutlåtandets bilaga 1 framgår vilka insatser som ska ges utan individuell behovsprövning, villkoren för dessa insatser samt vilka undantag från dokumentationsundantagen som har gjorts.

Förvaltningens bedömning

Inom förvaltningen tillhandahålls redan idag ett antal insatser utan individuell behovsprövning.

I förvaltningen har ett arbete gjorts inför att ny socialtjänstlag ska träda i kraft med en inventering av dessa insatser vilket har resulterat i bilaga 1. Det handlar om att på bästa sätt omhänderta de kortsiktiga frågorna inför lagens ikraftträdande och att inventera befintliga utbud av insatser samt fatta best om dessa men även att identifiera frågeställningar som behöver hanteras i det långsiktiga arbetet.

Det fortsatta omställningsarbetet gällande insatser utan individuell behovsprövning

På grund av den korta tiden från att propositionen kom och lagen träder i kraft har arbetet fokuserats på den kortsiktiga hanteringen av insatser utan individuell behovsprövning. Under arbetets gång har förvaltningen identifierat ett antal frågor och områden kopplat till individuell behovsprövning som förvaltningen behöver omhänderta i det fortsatta omställningsarbetet. Det gäller bland annat att förvaltningen behöver i det fortsatta arbetet identifiera och utveckla eventuellt nya insatser som kan tillhandahållas utan individuell behovsprövning för att snabbt kunna möta befintliga och nya behov. Förvaltningen behöver arbeta internt, i samverkan med andra aktörer och det behöver ges en möjlighet att pröva insatser i mindre skala för att nå lagens intentioner om en förebyggande, lätt tillgänglig och kunskapsbaserad socialtjänst.

En utgångspunkt för framtagandet av villkor för insatser utan individuell behovsprövning är att villkoren ska vara tillräckligt tydliga för utförarna ska kunna avgöra vem som får ta del av en insats och samtidigt inte begränsa möjligheten till tillgänglighet, låga trösklar

och flexibilitet. Villkoren får inte medföra att kommuninvånarna behandlas olika, om det inte finns sakliga skäl som motiverar det. Nämnden måste utgå från objektiva grunder och sakliga hänsyn när den tar ställning till vilka insatser som ska erbjudas och med vilka eventuella villkor.

Framåt behöver förvaltningen tydliggöra och skapa samsyn i vad som ska dokumenteras i genomförande av olika insatser. Det gäller både individdokumentation och dokumentation av andra uppgifter för att möjliggöra bland annat uppföljning och förutsättningar för att skapa beprövad erfarenhet. Arbetet behöver gå i takt med eventuella kommande föreskrifter och allmänna råd på området.

Förvaltningens samlade bedömning

Förvaltningen gör bedömningen att de finns ett behov av att de insatser som idag tillhandahålls utan individuell behovsprövning och som finns med i insatsbilagan även framöver tillhandahålls på detta sätt i enlighet med den nya socialtjänstlagen från och med den 1 juli 2025.

I enlighet med den nya lagstiftningens riktning är förvaltningens ansats att insatser utan individuell behovsprövning ska omfattas av dokumentationsskyldighet.

Förvaltningen har dock gjort bedömningen att i vissa insatser finns det skäl till att inte dokumentera på individnivå. Förvaltningen har idag insatser där det finns möjlighet för den enskilde att vara anonym och där vi inte gör dokumentation på individnivå. Genom att införa dokumentation i dessa insatser ser förvaltningen en risk att enskilda upplever höjda trösklar till verksamheterna och väljer att avstå. Detta skulle försvåra våra möjligheter till att ge stöd i ett tidigt skede och nå grupper som är svåra att nå men som vi idag möter i dessa insatser. Vidare kan det även vara motiverat med ett undantag för dokumentation i genomförandet av insatser i form av öppna verksamheter, såsom mötesplatser eller träffpunkter, där det inte är lämpligt eller behövligt att dokumentera uppgifter som kan kopplas till enskilda individer.

Mot den bakgrunden föreslås insatserna i tjänsteutlåtandets bilaga 1, avsnitt 3.1 vara undantagna från dokumentationskrav på individnivå som kan röja den enskildes identitet.

Camilla Blomqvist

Maria Berntsson

Förvaltningsdirektör

Avdelningschef Kvalitet och styrning